

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6 (3ος όροφος), 106 74 Αθήνα. τηλ: 210-7233221-2,
210-7233216, fax: 210-7233217, e-mail: info@nchr.gr

**Παρατηρήσεις-Προτάσεις επί του θέματος του «Δάσους Συγγρού»
στην Αττική**

Η κίνηση πολιτών «Φίλοι Δάσους Συγγρού» με το από 7.4.2006 έγγραφο («Υπόμνημα περί Δάσους Συγγρού») που υπέβαλε στην ΕΕΔΑ, επεσήμανε μία σειρά από ενέργειες ή παραλείψεις που οδηγούν στην υποβάθμιση και αλλοίωση του δασικού χαρακτήρα του Δάσους Συγγρού. Κατόπιν τούτου, η ΕΕΔΑ επελήφθη του θέματος, βάσει του άρθρου 6 εδ. (β) Ν. 2667/1998, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, και μετά από απόφαση της Ολομέλειάς της, που ελήφθη την 11.05.2006,¹ προτείνει προς το Υπουργείο Γεωργίας (Ινστιτούτο Γεωπονικών Επιστημών) τα παρακάτω:

Σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 1 Σ, όπως αυτό τροποποιήθηκε από τη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, το δικαίωμα στο περιβάλλον δεν είναι, πλέον, μόνο κοινωνικό δικαίωμα, αλλά κατοχυρώνεται από τον αναθεωρητικό νομοθέτη ως ατομικό δικαίωμα, το οποίο σημαίνει ότι γεννά ευθέως αγωγή αξίωση των πολιτών σε περίπτωση παραβίασής του. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι, ήδη, πριν τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 υπό το καθεστώς της προηγούμενης διατύπωσης του άρθρου 24 παρ. 1 Σ, που κατοχύρωνε το δικαίωμα στο περιβάλλον ως κοινωνικό δικαίωμα, η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας με επαναστατική και παγιωμένη ήδη από το 1990 νομολογία του, αναγνώριζε, κατά παρέκκλιση όσων ίσχυαν για τα κλασικά κοινωνικά δικαιώματα, την ευθεία εφαρμογή του άρθρου 24 παρ. 1 Σ, ακόμη δηλαδή και χωρίς την προηγούμενη έκδοση νόμου με την οποία να προσδιορίζεται το ρυθμιστικό περιεχόμενο του δικαιώματος

¹ Εισηγητές ήταν ο κ. Κωστής Παπαϊωάννου, Β' Αντιπρόεδρος ΕΕΔΑ, εκπρόσωπος στην ΕΕΔΑ της Διεθνούς Αμνηστίας, και η κα Χρυσούλα Μουκίου, Επιστημονική Συνεργάτις ΕΕΔΑ, Δικηγόρος Δρ.Ν.

αυτού. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις, αναγνώρισε ευθέως εκ του άρθρου 24 παρ. 1 Σ την υποχρέωση του Κράτους να λαμβάνει μέριμνα² για την προστασία του φυσικού, οικιστικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος καθώς και, ενόψει και του άρθρου 117 παρ. 3 Σ, για την προστασία των δασών, των δασικών εκτάσεων και των αλσών που βρίσκονται εντός σχεδίου πόλεως³.

Μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, οπότε κατά ρητή διατύπωση του αναθεωρητικού νομοθέτη, το δικαίωμα στο περιβάλλον είναι υποχρέωση του Κράτους «και δικαίωμα του καθενός», αποκρυσταλλώθηκε η επί είκοσι περίπου έτη παγιωμένη νομολογία του ΣτΕ και προσδόθηκε πλέον ρητά από το Σύνταγμα η φύση του ατομικού δικαιώματος στο δικαίωμα στο περιβάλλον, το οποίο γεννά ευθέως αγωγή αξίωση των πολιτών. Έτσι, και η μετά το 2001 νομολογία του ΣτΕ δέχεται ευρέως την ευθεία επίκληση του άρθρου 24 παρ. 1 Σ από τους πολίτες, ανεξάρτητα από την έκδοση σχετικού για την κάθε περίπτωση νόμου.⁴

Η αμεσότητα, ο εξατομικευμένος χαρακτήρας και η δεσμευτικότητα που απέκτησε το δικαίωμα στο περιβάλλον με την είσοδο της νέας χιλιετίας επιβεβαιώθηκε και από την κύρωση εκ μέρους της Ελλάδας της *Συνθήκης του Aarhus* που θεσπίζει την ενεργό συμμετοχή των πολιτών σε όλα τα στάδια προστασίας του περιβάλλοντος (από τη ρύπανση, τις κλιματολογικές αλλαγές

---

² Βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 810/1977, 3047/1980, 262/1982, 1064/1984, 664/1990, 1157-8, 1161/1991, 1835/1992, περί του ότι θεσπίζεται απ'ευθείας εκ του Συντάγματος υποχρέωση για τη λήψη διοικητικών μέτρων προστασίας των δασών, και ΣτΕ 363/1990, 684/1994 περί του ότι από το άρθρο 24 Σ γεννάται ευθεία υποχρέωση της διοίκησης, κατά τη μόρφωση της κρίσης της, να λαμβάνει υπόψη και τις ανάγκες του περιβάλλοντος και ΣτΕ 4665/1997 περί της ύπαρξης υποχρέωσης της Πολιτείας, που συνάγεται ευθέως από το άρθρο 24 Σ, «να προστατεύει προληπτικώς και κατασταλτικώς το φυσικό περιβάλλον ουσιώδες μέρος του οποίου αποτελούν τα δάση...».

³ Βλ. ενδεικτικά, ΣτΕ 3754/1981, περί της απαγόρευσης μεταβολής προορισμού ιδιωτικών δασών και ιδιωτικών δασικών εκτάσεων και μάλιστα χωρίς τις προβλεπόμενες από το Σύνταγμα εξαιρέσεις που προβλέπονται για τα δημόσια δάση, ΣτΕ 2282/1992 Ολομ. (και 2757/1994 και 5351/1995) περί της υποχρέωσης αναδάσωσης περιοχών που καταστράφηκαν από πυρκαγιά ή αποψιλώθηκαν ισχύει και για τις εκτάσεις που αποψιλώθηκαν πριν την έναρξη ισχύος του Συντάγματος, χωρίς χρονικό περιορισμό, ΣτΕ 10/1998 Ολομ., περί του «περιβαλλοντικού κεκτημένου», σύμφωνα με το οποίο απαγορεύεται η θέσπιση είτε με νόμο είτε με κανονιστική πράξη της διοίκησης ρυθμίσεων που μεταβάλλουν επί τα χείρω το ήδη υπάρχον νομοθετικό καθεστώς για τη δόμηση. Βλ. επίσης, την ΣτΕ 2818/1997 σχετικά με την υποχρέωση, που απορρέει από το άρθρο 24 Σ, της διοίκησης να προβεί στην κατάρτιση δασολογίου.

⁴ Βλ. ενδεικτικά, ΣτΕ 613/2002 Ολομ. σχετικά με το πώς επιλύεται η σύγκρουση μεταξύ άλλων κατά το Σύνταγμα προστατευτέων αγαθών και του περιβάλλοντος, ΣτΕ 927/2003 σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης, και ΣτΕ Ολομ. 2002/2003 περί του «οικιστικού κεκτημένου».

κ.λ.π.) αρχίζοντας από τη λήψη αποφάσεων μέχρι και την εφαρμογή της. Έτσι, πλέον, στα χαρακτηριστικά του δικαιώματος στο περιβάλλον προστέθηκε και η συμμετοχικότητα, εφόσον, αναγνωρίζεται, πλέον, στο δικαίωμα αυτό και το *status activus*, που κατοχυρώνει τη συμμετοχική δράση του πολίτη στην κρατική δράση, όχι μόνο δηλαδή για στην άσκηση του συγκεκριμένου ατομικού δικαιώματός του, αλλά και στη ρύθμιση της πολιτικής αντιμετώπισης του σχετικού προβλήματος και στην εφαρμογή της στην πράξη σε όλα τα στάδια. Τόσο οι μεμονωμένοι πολίτες όσο και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις καθώς και, κατά μείζονα λόγο, οι Εθνικές Επιτροπές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχουν καθήκον, στο πλαίσιο εκπλήρωσης των υποχρεώσεων αυτών, που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο να παρεμβαίνουν και να αναλαμβάνουν πρωτοβουλία για την προστασία του περιβάλλοντος.

Στο πλαίσιο αυτό, η κίνηση πολιτών Φίλοι Δάσους Συγγρού με το από 7.4.20067 «Υπόμνημα περί Δάσους Συγγρού», που υπέβαλε, επεσήμανε στην Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μια σειρά από ενέργειες ή παραλείψεις που οδηγούν στην υποβάθμιση και αλλοίωση του δασικού χαρακτήρα του Δάσους Συγγρού.

Συγκεκριμένα, οι Φίλοι Δάσους Συγγρού τονίζουν ότι το Δάσος Συγγρού έχει σωθεί μέχρι σήμερα επειδή (α) ήταν Κληροδότημα με τον συγκεκριμένο – μη επιτρέποντα «αξιοποίηση» - σκοπό και (β) ήταν, και είναι, σε μεγάλο του μέρος δασικό. Ωστόσο, το 2003, με Πράξη του Δασάρχη Πεντέλης έχουν αποχαρακτηρισθεί 271 στρέμματά του (τα οποία απέβαλαν έκτοτε το δασικό τους χαρακτήρα), κυρίως στο νότιο τμήμα του και επί της Λεωφόρου Κηφισίας, ενώ συστηματικώς παραβιάζεται και ο σκοπός του Κληροδοτήματος, μέσω της «αξιοποίησης» τμημάτων της έκτασης αυτής που δεν συνάδουν προς το δασικό χαρακτήρα της, με προφανή στόχο τη δημιουργία τετελεσμένων καταστάσεων που θα οδηγήσουν στην οριστική του αλλαγή προς την κατεύθυνση της αναψυχής, και, περαιτέρω, των εμπορικών χρήσεων και του τουρισμού.

Θεωρούμε δεδομένη την ιδιαίτερη σημασία του Δάσους Συγγρού, αφού είναι το τελευταίο κομμάτι φυσικού δάσους στο εξόχως ρυπασμένο λεκανοπέδιο της Αττικής. Καλύπτει μόλις 950 στρέμματα πρασίνου και είναι διάσπαρτο με

πλείστα ήδη κτίσματα και εγκαταστάσεις αλλά και πολλές αποφυλωμένες και παραμελημένες περιοχές.

Υπενθυμίζεται, επίσης, πως η περιβαλλοντική οργάνωση WWF πραγματοποίησε έρευνα στους επισκέπτες του Κτήματος Συγγρού που έδειξε αυξημένο βαθμό ευαισθησίας απέναντι στη σημασία και την ανάγκη διατήρησης σ' αυτό του φυσικού δάσους. Τούτο αξιολογούν ως πιο σημαντικό στοιχείο. Αν και πολλοί επισκέπτονται το Κτήμα για πολιτιστικές δραστηριότητες στο θέατρο Αναβρύτων και για αθλητισμό, δεν επιθυμούν καθόλου τις οργανωμένες εγκαταστάσεις καθώς τις θεωρούν ασύμβατες με το φυσικό δάσος. Οι επισκέπτες του Κτήματος θεωρούν ότι η πυροπροστασία είναι το κύριο ζητούμενο για τη διατήρηση της οικολογικής αξίας του Κτήματος. Επίσης, το ζήτημα των σκουπιδιών και των παραβιάσεων της πρόσβασης από οχήματα καθώς και το ζήτημα της γενικής φύλαξης και ασφάλειας του Κτήματος χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης. Σύμφωνα με την έρευνα, τα μέτρα διαχείρισης θα έπρεπε να ενισχύουν, καταρχήν, τη σημασία των φυσικών και τεχνητών οικοσυστημάτων και να αντιμετωπίζουν το ζήτημα των σκουπιδιών, της πυροπροστασίας, της αποκατάστασης των καμένων εκτάσεων, της γενικής εγκατάλειψης, της φύλαξης, της ασφάλειας, της αποκατάστασης ή απομάκρυνσης των εγκαταλειμμένων κτιρίων και θερμοκηπίων. Επίσης ζητούν να προστατευτεί αποτελεσματικά το Κτήμα από ανάρμοστα σχέδια ανάπτυξης.

Η WWF Ελλάς, σύμφωνα με σειρά εγγράφων που έθεσε υπόψη μας, μέσω μέλους της ΕΕΛΑ, θεωρεί ότι σε γενικές γραμμές οι επισκέπτες εντοπίζουν εύστοχα τις αξίες, τα προβλήματα και τα ενδεικνυόμενα μέτρα διαχείρισης. Χρειάζεται περισσότερη ενημέρωση για τη σημασία των γεωργικών εκτάσεων και της εκπαίδευσης σε φιλοπεριβαλλοντικές μεθόδους γεωργίας. Η οργάνωση έχει συντάξει ήδη τους βασικούς άξονες του διαχειριστικού σχεδίου που ανταποκρίνονται σε αυτές τις εκτιμήσεις και σέβονται απόλυτα την επιθυμία της διαθέτιδος για διαρκή «μόρφωση καλών γεωργών και κηπουρών».

Η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τονίζει την αυτονόητη ανάγκη προστασίας των ελεύθερων χώρων και του πρασίνου. Θεωρούμε πως μείζων μέριμνα των διαχειριζομένων το Δάσος Συγγρού πρέπει να αποτελεί η

βιώσιμη διαχείρισή του με απόλυτο σεβασμό στο περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα, εστιάζει την προσοχή των φορέων που είναι επιφορτισμένοι με τη διαχείριση του Δάσους Συγγρού στα ακόλουθα σημεία:

- Είναι αναγκαίος ο πλήρης σεβασμός στο Κληροδότημα που είχε συγκεκριμένο – μη επιτρέποντα εμπορική αξιοποίηση – σκοπό. Η «κακοποίηση» της βούλησης του μεγάλου ευεργέτη συντελεί στη μη εμφάνιση νέων ευεργετών.
- Έχει ιδιαίτερη σημασία η αυστηρή φύλαξη και προστασία του, η ανανέωση και ο εμπλουτισμός της χλωρίδας, εν ολίγοις η συντήρηση του Δάσους.
- Είναι αναγκαία η αποκατάσταση των δύο διατηρητέων και αγρίως βανδαλισμένων κτισμάτων του – της Βίλλας Συγγρού και του Ι.Ν. Αγ. Ανδρέα.
- Επιβάλλεται, βεβαίως, η άμεση κατεδάφιση οποιουδήποτε παρανόμου κτίσματος και γενικότερα η κατάργηση κάθε είδους παρανομιών.
- Κάθε παράνομη χρήση και εμπορική εκμετάλλευση του Δάσους οδηγεί σε προφανή υποβάθμισή του, όπως έχει ήδη συμβεί αλλού σε πολλές άλλες αντίστοιχες περιπτώσεις. Συνεπώς, πρέπει να αποκλεισθεί.
- Πρέπει να εφαρμόζεται ο κανόνας οι δασικές και γεωργικές εκτάσεις να διατηρηθούν σε κατάσταση αειφορίας.
- Εν πάση περιπτώσει και βάσει των διατάξεων της Συμφωνίας του Aarhus, που αποτελεί ελληνικό δίκαιο, μετά την κύρωσή του με το Ν. 3422/2005 (ΦΕΚ Α' 303), και μάλιστα αυξημένου τυπικού κύρους, κατά το άρθρο 28 παρ. 1 Σ, ζητάμε να συμπεριληφθούν αντιπρόσωποι της Κίνησης «Φίλοι του Άλσους Συγγρού» και άλλων οικολογικών οργανώσεων στο όργανο που θα αποφασίσει, χαράξει και εφαρμόσει οποιαδήποτε πολιτική ρυθμιστική της διαχείρισης του Άλσους Συγγρού. Άλλως, θα δημιουργηθούν διάφορες νομικές συνέπειες για το Κράτος από τη διαχείριση του θέματος με τον αποκλεισμό από τους αρμόδιους φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

Αθήνα, 20 Ιουνίου 2006